

ПОГЛЯД НА НОВІТНЮ УКРАЇНСЬКУ АРХІТЕКТУРУ, ЇЇ СУЧАСНЕ ТА МАЙБУТНЄ

© Кордунян О. П., 2018

Висвітлено погляд автора на формування сучасної архітектури в Україні. Перелічено позитивні та негативні фактори, що впливають на її становлення. На основі аналізу цих факторів визначено небезпеки подальшого розвитку, запропоновано шляхи вирішення сучасних проблем у новітній українській архітектурі, а також висвітлено власне бачення майбутнього професії архітектора.

Ключові слова: сучасна архітектура України, творчість, гармонія.

Перед сучасною архітектурою України постали фундаментальні завдання. Ми живемо в період якісної епохальної зміни життєдіяльності людини та соціуму у всіх без винятку сферах та планах існування. В цьому контексті сучасна українська архітектура переживає подвійні зміни:

- ззовні глобальний у світовому сенсі наступ абсолютно нової епохи якісних соціальних зв'язків, зумовлений науково-технічним прогресом;
- ізсередини це формування новітніх відносин між суб'єктами архітектури в умовах тотального реформування усіх соціальних структур життєдіяльності країни.

Перший і основний вияв нових негативних, на мій погляд, тенденцій – поява універсальних дизайнерських об'єктів архітектури. З'являються суперечності архітектурного й дизайнерсько-технічного підходів до формування простору та об'єкта архітектури. Дизайнерський підхід сприяє планетарному поширенню стереотипних, універсальних та типових “виробів”. Такий підхід створює штамповий світ – світ, що дуже швидко стає модним, але стандартним та універсальним, викликає ефект вірусу в середовищі, що зменшує планетарну поверхню. Планетарний простір звужується. В давні часи люди навіть не уявляли собі, наскільки він великий, а тепер за допомогою Google Earth можна потрапити в будь-яку точку планети і побачити те саме або подібне, дуже знайоме архітектурне середовище – Земля стає маленькою. Для Людини все стає відомим, знайомим та повністю зникає можливість свободи, яка полягає у невід'ємному праві опинитись в іншому, невідомому фізичному просторі.

Як можна цьому запобігти? Передусім повністю відмовитись від стереотипних архітектурних ідей та рішень. Архітектурна творчість повинна стати унікальною, особистісною, штучною. Тільки у такому разі з'явиться відчуття невичерпності творчого досвіду та безмежності середовищного простору.

У сучасному процесі проектування український архітектор зазвичай забуває про вічні принципи триєдності Вітрувія. У комерціалізації архітектурного проектування зникає алхімія творчого акту. Адже завдання архітектора, свідомо або інтуїтивно, силою творчого процесу створити архітектурну форму, простір, до якого тягнутимуться люди, як тягнуться до вогнища. Вогонь, як і архітектура, є субстанцією, що спонукає людину до споглядання, бо споглядальне наближення до цієї субстанції розповідає людині щось про її власну природу. Сучасні стереотипні дизайнерські рішення в архітектурі породжують видовищний інтерес, обмежений певним, зазвичай коротким терміном. Але ефекту довгого споглядання та співіснування вони не викликають, тому це є проблемою.

Другий – внутрішній вияв формування сучасної (модерної) української архітектури, відображений у таких тезах впливу на її формування:

1. Непомірний тиск бюрократичного апарату на стадіях передпроектній та дозвільній. Новий принцип адміністративної відповідальності рядового бюрократа в сфері містобудування та архітектури за неправомірні рішення призвів до відмови з його боку від прийняття будь-яких рішень. Ситуація ускладнюється ще і неузгодженістю законодавства в сфері містобудування та архітектури, частою і постійною зміною норм та правил у цій сфері та непрофесійністю рядового чиновника, що є наслідком втрати спеціалістів через низьку заробітну платню.

2. Комерціалізація оцінки якісної підготовки і професійного досвіду та видавання (отримання) кваліфікаційних сертифікатів призвела до перенасичення архітектурно-будівельного ринку низькокваліфікованими спеціалістами і, як наслідок, до жорсткого демпінгу та різкого зниження цінності праці архітектора. Неврегульованість архітектурного ринку ускладнюється ще і появою в архітектурному процесі сертифікованих інженерів-конструкторів, що виконують функцію ГАПів.

3. До архітектурного процесу долучились нові економічні фактори – приватний капітал та незалежний від держави замовник із власними інтересами та смаками, що не збігаються з державними та громадськими планами і намірами. Крім того, вони породжують економічний тиск на архітекторів з боку забудовників, що поєднали функції інвестора, контролера та забудовника.

4. Нав'язування ринку “сучасних” будівельних та оздоблювальних матеріалів (переважно дорогих за ціною, але дешевих за естетичними характеристиками) стилістично обмежує архітектора в його творчості, створює міф “сучасної”, модерної архітектури як архітектури лише з металу і скла.

Отже, реформи в сфері архітектури, які здійснюють чиновники-неархітектори, призводять до руйнації цієї сфери. Наслідком стала ситуація, коли унеможливилась поява якісної “справжньої” сучасної української архітектури:

- забудова в нових районах перетворюється на хаотичну і дисгармонійну для комфортного перебування соціуму;
- намагання консервувати до кінця не сформоване, здебільшого зруйноване середовище історичних міст призводить до повної їх руйнації та деградації. Небажання приймати кардинальні рішення наближає до транспортного, інженерно-комунального колапсу.

Вирішення згаданих проблем у взаємовідносинах у цій площині необхідно починати з азів. Першим кроком повинно бути відновлення авторитетності архітектурної спеціальності. Як це не дивно для нашої дійсності, але “рядовий” архітектор повинен зайняти головну, вирішальну позицію в ієрархії створення об’єкта архітектури. Не замовник, не інвестор, не чиновник всіх рангів – а саме Архітектор. Це звання, нарешті, повинно повернути собі втрачене глибинне значення – найголовнішого будівничого. І над ним вже нікого бути не може. Тому всі контролювальні (в нашому випадку вони вже стали каральними) органи в сфері архітектури повинні різко скоротитись – до розумної межі – перетворитись на ресструвальні та регулювальні. Архітекторові необхідно повернути всі права, обов’язки, і головне – не тільки повну відповідальність за створення об’єкта архітектури, а і за оновлене архітектурне середовище. Сьогодні за це не відповідає ніхто, всі контролюють, радять, вносять зміни або забороняють. На відміну від Європи, де доволі шанобливо ставляться до архітектурної професії, в Україні до архітектора склалось зневажливе ставлення і, як правило, на будівельному об’єкті головним виявляється не архітектор, як це повинно бути, а будівельник або сам замовник. Результатом такого будівництва є архітектура низької якості, що формує таке суспільство.

Таке саме завдання – повернення авторитетності архітектурної спеціальності – постало і перед архітектурними школами. Вирішальною повинна стати не кількісна, а якісна характеристика архітектурної освіти. Студент, майбутній архітектор повинен пройти жорсткий відбір, горнило творчої професійної конкуренції.

Коли подорожуєш історичними містами Західної Європи, відчуття гармонійності міського середовища виникає повсякчас, адже в архітектурному просторі комфортно, співзвучно, не сперечаючись, співіснують всі історичні стилі та сучасна архітектура. Не виникає внутрішніх протиріч від споглядання архітектурних об’єктів, що логічно “перетікають” з одного стилю в інший, відповідаючи контурам, масштабу, модульності, пропорціям, вони навіть образно не сперечаються один з

одним, що, ймовірно, відповідає принципам європейської толерантності та лібералізму. Водночас “інакша”, сучасна, переважно комерційна архітектура, як правило, тісно згрупована на одній компактній території, інколи навіть наближеній до історичного центру. І цій архітектурі вдається логічно і візуально вжитись у створене середовище, зайняти своє “скромне” місце і не перейти ту невидиму межу, за якою гармонійність міського середовища починає руйнуватись.

Але в наших умовах поява “сучасних” архітектурних об’єктів у канві історичного, як правило, ще до кінця не сформованого міського середовища, майже завжди викликає соціальний супротив. Причину цього вбачаю у розірваності причинно-наслідкового зв’язку у виникненні нових архітектурних стилів на території пострадянських країн. Ми в своїй архітектурній практиці були відсторонені від загальноєвропейських процесів формування сучасної культури сприйняття архітектури та новітніх (модерних) архітектурних ідей, які там легко втілювались в життя, а в наших умовах, внаслідок різних економічних та політичних причин, були неможливими та забороненими. Культура формування та сприйняття модерної архітектури не могла виникнути в принципі. Реакція на появу всього нового лише негативна, не тільки тому, що воно нове, а й тому, що здебільшого нееволюційне і негармонійне.

Завдання архітектурних шкіл України полягає у формуванні культури розуміння глибинних причин розвитку взаємовідносин творця і споглядача (споживача) сучасних архітектурних ідей. Перед нами постали світові виклики – вибір: або бездумно плестись в хвості прогресу і сліпо наслідувати чужі архітектурні ідеї, прилаштовуючи їх до місцевих вимог, або шукати свій паралельний шлях пошуку нових прогресивних архітектурних ідей, оснований на логічному розвитку власного місцевого (регіонального) досвіду. Саме цей шлях приведе до унікальності сучасної української архітектури в рівноправному безмежному творчому спектрі різноманіття світової архітектури.

Теоретична наука в сфері архітектури повинна бути готова до світових викликів завтрашнього дня, які запанують дуже швидко і непомітно змінять всі сфери соціального життя. Несформованість державного і соціально-громадського устрою України створює всі можливості для таких швидких змін. З одного боку, вона зруйнована і перетворюється на очищений будівельний майданчик, з другого – повністю відкрита і готова до новацій. Вже не секрет, що новітні ІТ технології, активно втручаючись, витісняють цілі сфери людської діяльності. Багато професій починають зникати, їхнє поле діяльності опановує штучний інтелект, який зі швидкістю думки самовдосконалюється, вчиться і, прораховуючи помилки людства, моментально їх виправляє. У найближчому майбутньому побачимо, як великий спектр діяльності в сфері архітектури переміститься у сферу компетенції штучного інтелекту. Це стосується, насамперед, містобудівної сфери – сфери планування міст, аналізу, формування містобудівних завдань і контролю за їх виконанням. Це стосується інженерної сфери на усіх стадіях проектування і будівництва.

Треба чітко усвідомити, що сфера залучення архітектора звужиться до творчої діяльності в чистому вигляді, тому що в основі є інтуїтивною і поки що не підлягає логічному обчисленню штучного інтелекту. А значить, архітектор повинен вдосконалюватись саме в цьому напрямку. Можливо, у цьому і полягає великий задум Творця – Архітектора Всесвіту – передати нам можливість творити. В цьому полягає і головний найсучасніший напрям науки, освіти й самоосвіти в Архітектурі. Всі паралельні інженерні, обчислювальні та інші дисципліни стануть анахронізмом. Це сфера діяльності машин. Залишаться історія і теорія творчих пошуків у архітектурі, філософія та психологія – головні засади життя Людини і Всесвіту – та всі інші творчі дисципліни. Можливо, ми згадаємо або заново відкриємо для себе знання та теоретичні пошуки великих майстрів щодо гармонії та пропорціонування. Повернемо не так давно забуті інструменти архітектурного творчого процесу, одним з яких є “Золотий переріз”, згадаємо праці Піфагора, Платона, Евкліда, Птолемея, Леонардо да Вінчі, Фібоначчі, Луки Пачолі, Кеплера, Цейзінга, Мьосселя, Кембіджа, Жолтовського, Гіка, Ле Корбюзьє та багатьох інших.

У подальшій еволюції людство повинно вичленити сфери, які відрізнятимуть його від машини. І саме ці сфери необхідно розвивати і вдосконалювати, щоб не залишитись зайвим гвинтиком у глобальній еволюції Всесвіту, а навпаки, стати якісно новим суб’єктом і об’єктом його розвитку.

VIEW ON MODERN UKRAINIAN ARCHITECTURE, ITS PRESENT AND FUTURE

© *Kordunyan O. P.*, 2018

The article provides the view of the author on shaping modern architecture in Ukraine. Positive and negative factors that influence its formation are listed. Based on the analysis of these factors the author describes the dangers of further development, suggests the way of solving current problems in modern Ukrainian architecture as well as describes personal view on the future of an architect profession.

New fundamental challenges are set before modern architecture and architecture of Ukraine in particular. It is connected with the quality transition of vital activity of a person and society in all spheres and plans of existing to the highest level. From the outside it is visible as the arrival of an absolutely new epoch of quality social connections caused by scientific and technological progress, however, from the inside it is creating new relations between architecture objects under conditions of total reformation of all country vital social structures.

The emergence of multipurpose, designer objects of architecture are the first and most important display of new negative tendencies on this way.

How can it be prevented? First of all, stereotypical ideas and solutions should be fully refused. Architecture work should become unique, personal and directed. Shaping modern Ukrainian architecture reflects the following influence theses on its creation: situation in architecture business worsens due to the pressure of bureaucratic apparatus, legislation imperfection in urban planning and architecture sphere, unprofessional conduct of officials, commercialization (selling qualification certificates), which all have brought to architecture and construction market oversaturation with low qualification level specialists and as a result, to dumping and decrease of an architect's work value. Cordial capital and state independent clients with their own "tastes" have created economic pressure on an architect; have been dictating to the market "up-to-date" modern architecture as the one made of metal and glass exclusively.

Officials' "reforms" in the sphere of architecture lead to its complete degradation and ruining.

Solving mentioned above problems can be done in the following ways: bringing back the authority to architecture profession which is directly connected with architecture school; not quantity but quality education characteristics are important. Education itself has to form the culture of understanding deep reasons of relations development between the creator and the consumer of modern architecture ideas.

Key words: modern architecture of Ukraine, creative work, harmony.